

پشویه کی کورت بو مملانییه کی فراوانتر له داها توودا

19-10-2022

نووسه ره کان

عهلی سه رباز جاف

کورتیه : دواي زیاتر له سالیک ئالۆزی، کیشمه کیش و کبیرکی سی پیکهاته ی سه ره کی له پرۆسه ی سیاسی له عیراق، هه ر چۆنیک بیت قوناغه سه خته که ی پیکهانی حکومت تیپه ریندرا. هه ر له سه ره تاي له دایکبوونی ئەم حکومته نوویه، ئازار و کاریگه ری ماوه ی رابردوو له ناکۆکی نیوان پارته سیاسییه کانی عیراقی پیوه دیار بوو.

دوای زیاتر له سالیك ئالۆزی، کیشمه‌کیش و کبیرکبى سى پښکاته‌ی سهره‌کى له پرۆسه‌ی سیاسى له عیراق، ههر چۆنیک بیت قوناعه سهخته‌کى پښکهنایى حکومت تیپه‌ریندرا. ههر له سهره‌تای له دایکبوونى ئەم حکومت ته نوښه، نازار و کاریگه‌رى ماوه‌ی رابردوو له ناکوکی نیوان پارتی سیاسیه‌کانى عیراقى پښوهدیاروو. به‌لام ههر چۆنیک بیت له کوټایدا سازانیکى کاتى ناراسته‌وخو، ههموو حیزبه دهسه‌لانداره‌کانى عیراقى کوکرده‌وه، به شىوازیک، ههموو لایه‌نه‌کان به که‌مترین زهره‌ر له هاوکیشه‌ی پښکهنایى حکومت ده‌رچوون. ئەو هاوکیشه‌یه‌ی که هه‌ندیک پښووابوو قوناخى پښکدادان و کوټایى هینان به یه‌کدى ده‌بیت.

به‌لام بۆ هه‌ندیک جیگه‌ی پرسپاره که بۆ سهر له‌سهر ههموو ئەو رووداو و جولانه بیده‌نگى هه‌لبژارد؟ بى گومان سهر که‌سیکه قسه‌کردنى یان بیده‌نگى ههموو کات به نامانج بووه. هه‌روه‌ها جیگه‌ی پرسپاره که ئەم بیده‌نگیه‌ی سهر تاوه‌کو که‌ی به‌رده‌وام ده‌بیت.

ئایا هاوپه‌یمانى به‌رپوه‌بردنى ده‌ولت به‌سهر هاوپه‌یمانى سیقوولی سهرکه‌وت ؟

له دوای کشانه‌وه‌ی سهر و به‌جیه‌یشتنى هاوپه‌یمانه‌کانى (پارتى دیموکراتى کوردستان وهاوپه‌یمانى سهره‌ه‌رى)، هه‌ندیک پښووابوو پارتى و سهره‌ه‌رى پاشماوه‌ی پۆسته‌کانى حکومتیان بۆ ده‌میننیه‌وه و کاریگه‌ریه‌کى به‌رچاویان له گه‌مه‌ی پښکهنایى حکومتدا نابیت! به‌لام رووداوه‌کان به پښه‌وانه‌ی ئەو بۆچوونه بوون و ههر زوو هلبووسى له رینگای پښکیشکردنى ده‌ست له کارکیشانه‌وه‌کى له پۆستى په‌رله‌مان، لایه‌نه‌کانى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى ناچار کرد که پالپشتى خۆى بۆ ده‌رپریت و له رینگای ئەوه‌شه‌وه شوپنى خۆى له هاوکیشه‌ی نوښى پښکهنایى حکومت بکاته‌وه. به‌لام پارتى پښووستى به‌و جوړه‌جوله‌ دراماتیکیانه نه‌بوو و ههر سوور بوو له‌سهر گوپرنى سه‌رۆککۆمار و به ده‌سته‌هینانى مافه ده‌ستووریه‌کانى هه‌رئیمى کوردستان. ئەمه‌ش وایکرد هه‌وله‌کانى ناچارکردنى پارتى له به‌شداریکردن له حکومت ته نوښه‌کى له رینگای مووشه‌ک بارانى ئیران و هه‌لبژاردنى که‌سى سه‌رۆککۆمار زیاد بکه‌ن و هه‌روه‌ها هۆشداریه‌کانى ئیران و ئاکته‌رکانى له عیراق بۆ هه‌رئیمى کوردستان و پارتى روژ به دوای روژ زیاتریان ده‌کرد. به‌لام له کوټایدا لابردنى که‌سى د. به‌رهه‌م سالح له پۆستى سه‌رۆککۆمارى عیراق ئیران ، هه‌ندیک لایه‌نى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى و پارتى به‌رزه‌وه‌ندییه‌کانیان به‌کیان گرتوه و بووه ده‌رئه‌نجامى ئەوه‌ی تاوه‌کو ئیستا پارتى له هاوکیشه‌که‌ دۆراو نه‌بیت.

ئه‌گه‌ر به وردى به دوای براوه‌ی هاوکیشه‌که بگه‌رپین ده‌بیت چه‌ند خالیك له به‌رچا و بگيریت. یه‌که‌م، هاوپه‌یمانى سهره‌ه‌رى و پارتى به کشانه‌وه‌ی سهر زۆرینه‌ی هاوپه‌یمانییه‌که‌یان له په‌رله‌مانى عیراقیان له‌ده‌ستدا! هه‌روه‌ها ده‌بیت هه‌ندیک بىر له قسه‌کانى روژانى هه‌بوونى هاوپه‌یمانى سیقوولی له په‌رله‌مانى عیراق بکه‌ینه‌وه. ئەو روژانه‌ی پارتى به په‌یوه‌ندیکردن‌یان و شوڤنکردنه‌وه بۆ ئیسرايیل تۆمه‌تبار ده‌کرا و هه‌روه‌ها هلبووسیش به شوڤنکه‌وته و گوڤگرى ئیمارات و سعودیه تۆمه‌تبار ده‌کرا. به‌لام ئەم‌پرو ههر دوو لایه‌نه‌که ئەکتەرى سه‌ره‌کین له حکومت ته چاوه‌روانکراوه‌کى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى. هلبووسى بووه ته‌نیا سه‌رۆککۆماریک له سى سه‌رۆکایه‌تیه‌کى ئەم کابینه‌یه که ههم سه‌دیه‌کان و ههم چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگیش ده‌نگى پښ داوه و هه‌روه‌ها پارتیش قسه‌کى خۆى برده‌ سهر و نه‌یه‌یشت د. به‌رهه‌م له پۆسته‌کى بمیننیه‌وه و ئەو به‌ربرزى پښتیوانى لښ ده‌کرد ده‌رگای کۆشكى سه‌لامى له‌سهر کرایه‌وه.

ئەو پالپشتیه‌ به‌هێزه‌ی چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى بۆ پارتى و هلبووسى واده‌کات چیدیکه چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى نه‌توانیت گله‌بى له پارتى و هاوپه‌یمانى سهره‌ه‌رى بکات و تۆمه‌تباریان بکات به هه‌ول‌دان‌یان بۆ دابه‌شکردنى مالى شيعه و وا ده‌کات کبیرکبىکه له نيو مالى شيعه‌دا به‌هیلنیه‌وه.

سهره‌تای دابه‌شبوونى به‌هێزى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى

هه‌رچه‌نده چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى بۆ ماوه‌ی کورتخایه‌ن جیه‌ئیلراوه‌کانى هاوپه‌یمانى سیقوولی رازى کرد. به‌لام پرۆسه‌ی قایلکردنى هاوپه‌یمانه‌کانى خۆى له عه‌زم و په‌کبى به‌سهر خۆى قورس کرده‌وه. چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى داواکارییه‌کانى سووننه‌کانى عه‌زمى بۆ لابردنى هلبووسى له پۆسته‌کى به هه‌ند وه‌رئه‌گرت و به پښه‌وانه‌ش چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى متمانه‌ی خۆى به هلبووسى به‌خشى. هه‌روه‌ها دابه‌شبوونى بۆچوونه‌کانى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى له ده‌نگدان‌یان به به‌ربرزى په‌کبى نیشتمانى کوردستان نیشانه‌یه‌کى دیکه‌ی دابه‌شبوونى بۆچوونه‌کانى نيوخۆبانه. ههر چه‌نده روژیک پښ هه‌لبژاردنى سه‌رۆککۆماریش، بافل تاله‌بانى هه‌ستى به له ده‌ستدانى زۆرینه‌ی ده‌نگ بۆ دیاریکردنى سه‌رۆککۆمار کرد و له رینگای په‌يامیکه‌وه، بۆ دوايین جار داواى له چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى کرده‌وه که ده‌نگ به به‌ربرزى "فه‌رمیه‌که‌یان" بدات. به‌لام داواکارییه‌کى سه‌رۆکى په‌کبى به هه‌ند وه‌رئه‌گرا و هه‌ندیک لایه‌نى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى، به تاببه‌ت مالىکى فیتۆ نيوخۆبى و ناوچه‌یه‌کى سهر د. به‌رهه‌م سالحیان نه‌شکاند و بگه‌ر به گه‌رمیه‌وه پښوازیبشيان لښ کرد.

هەناسەكیڭشانیک بوو درێژەپێدانی مەملانیگان

چوارچۆی ھاوئاھەنگی و سەدریش زۆر باش لەو تێگەشتن ئەگەر لەم چرکە ساتەدا درێژە بە مەملانیگان بەدەن، ئەو ھەر لایەنیکیشیان سەرکەوتوو بێت بە لاوازبەو دەرباز دەبێت و بەرگە یەھێچ گۆشاریکی نیو دەوڵەتی یان نیوخۆی ناگرێت. بۆیە سووربوونی لایەنەکانی چوارچۆی ھاوئاھەنگی لە گۆرینی کۆمیسوونی ھەلبژاردن و یاساکە یە لەم دوایانەدا زۆر کال بوو. ھەرۆھە باسەکانی چوارچۆی ھاوئاھەنگی لە لایەنی سەدریەکان لە پۆستە بالاکانی حکومەتیش لە باسدا نەما. ئەمانەش دەکرێت ھۆکاری بێدەنگییەکی سەدر بێت لەوکاتە ھەموو عێراق و ئەو کەسانە یە چاودێری دۆخی سیاسی عێراق دەکەن، چاوەڕێی تۆبێکی خۆی سەدر یان ھەزیرەکیان دەکرد. تۆبێک کە دەکرا کە تەواوی پڕۆسە یە ھەلبژاردنی سەرۆککۆمار ھێچ نەبێت بۆ چەند رۆژیک دوابخات. بەلام سەدریەکان لە رێگە یە تۆبێکی ھەسەن عەزازییەو، بە شێوازی گۆپی سەوزیان بۆ پیکھێنانی حکومەت ھەلکرد و ئەگەری تۆمەتبارکردنی سەدریەکانی بە مووشەکیبارانەکانی پەلەمانی عێراق لەو رۆژەدا نەھێشت.

ھەر چەندە ماوەیەکە لایەنەکانی چوارچۆی ھاوئاھەنگی ھەموو تۆمەتەکانیان لە پەخستنی پڕۆسە یە پیکھێنانی حکومەت ئاراستە یە مستەفا کازمی دەکرد نەک سەدر، بەلام عەزازی ئەو تۆبە یە ھەر کرد و گوتی:

^[1] "ھەر کەسێک پەنا بۆ چەک ببات بۆ پەخستنی دانیشتنی پەرلەمان، ئەو کەسە باشکۆی گەندەلکارەکانە و دەبەوێت گەندەلکاران زال بن بەسەر نیشتمانی و مێلەت!"

ھەسەن عەزازی

وا دیارە کۆبەرکی ھەموو پارته سیاسیەکانی عێراق، بە تەبەت لایەنەکانی چوارچۆی ھاوئاھەنگی و سەدری ھێلاک کردوو و بێباریانداو ئەگرەستێکی سیاسی بۆ ماوەیەکی کورت لە نیوانیاندا ھەبێت و بە زووترین کاتیش لە رۆژانی داھاتوو دەنگ بە کابینەکی سوودانی بدرێت. رەنگە سەدر دوا یە کشانەوێ لە پەرلەمان و لە دەستدانی زۆرینە و لاوازبوونی رۆلە ئابنەییەکی، لەو تێگەشتبێت کە ناگرێت ھەموو داواکاریەکانی جێبەجێبکری و ھەبوونی ئەگرەستێکی سیاسی بۆ ماوەیەکی کاتی، ھێچ نەبێت ھاوکاری سەدریەکان بێت بۆ ئەو یە تاوھو ھەلبژاردنی داھاتوو پێگە و پۆستە بالاکانیان لە نیو دەزگا و دامەزراوەکانی حکومەت بپارێزێت.

چوارچۆی ھاوئاھەنگیش چی دی لە دوورەو تەنیا چاودێری سەرۆکوەیزران و لوتکە یە دەسەلات لە عێراق ناکات و تاوھو ھەلبژاردنیکی "پێشوخەتە یەکی دیکە" ش دەتوانن ھەندیک لە جەماوەرەکانیان ئاشت بکەن و دەنگەکانیان بە شێوازی زیاد بکەن کە سەدر ناچار بکەن گۆتوگۆیان لەگەڵدا بکات. ھەرۆھە باش لەوھش تێگەشتوون کە زۆرینە یە شەقام مۆلکی سەدر و ناگرێت دەست بۆ بەرژەوھەندیەکانی سەدریەکان بپارێت. ھەر بۆیە ھەر دوو لایەن ھێورکردنەو یە دۆخەکە بۆ بەھێزبوونەو یان بە بپارێکی باش دەبینن، ئەوھش بۆ ئامادەبوونیانە بۆ شەپۆلیکی دیکە یە ئالۆزی و مەملانییەکی فراونتر لە نیو مالی شیعەدا.

[1] <https://ninanews.com/Website/News/Details?Key=1007272>